**Bord li Jirregola l-Qbejjel
Ghall-Gzejjer ta' Ghawdex u
Kemmuna**

Chairman: Magistrat Dr. Paul Coppini LL.D.

Seduta tal-lum l-Erbgha 4 ta' April 2001

Rikors Nru. 7/1998

Perit Paul Mercieca

vs

Rosa armla Debono u ghall-interess li jista' jkollhom Salvatore u Carmela konjugi Rapa u b'digriet tas-16 ta' Frar 2000 il-gudizzju gie trasfuz f'isem Salvatore u Carmela konjugi Rapa stante l-mewt ta' Rosa Debono fil-mori tal-kawza

Ic-Chairman;

Ra r-Rikors li permezz tieghu r-rikorrent wara li ppremetta illi huwa jikri lill-intimata, Rosa armla Debono, bicca raba' ta' cirka nofs tomna cioe' 562.05 metri kwadri, li qeghdha l-Imgarr, Triq Sant'Antnin, u tmiss tramuntana mal-beni tal-familja Mercieca, punent u nofsinhar beni ta' l-istess rikorrent, lvant ma' beni tat-Tabib Mercieca jew aventi kawza tieghu, u ohrajn u dana bil-qbiela ta' hamsin centezmu (50c) fis-sena li jithallas bis-sena f'Santa Maria;

Illi l-intimata Debono minghajr il-kunsens tal-esponenti ssullokat jew cedit l-lokazzjoni lill-intimati konjugi Rapa li pero' qatt ma gew rikonoxxuti bhala inkwilini mill-esponenti;

Illi l-intimata Debono jew l-intimati Rapa bil-kunsens taghha biddlet d-destinazzjoni tal-lokazzjoni billi bniet kmamar fih ghall-annimali, dawwret l-istess raba' b'hajt gholi tal-kantun flok il-hajt li kellha u nkludiet mad-dar ta' l-intimati Rapa parti mill-istess raba, qalghet is-sigar tal-frott li kien hemm fl-istess raba', u mhux qed juzaw u jahdmu r-raba kif suppost;

Illi ghalhekk l-intimata jew min minnhom kisru l-kondizzjonijiet tal-lokazzjoni u ghamlu hsara fir-raba ta' l-esponenti;

Talab illi dan il-Bord, previa l-likwidazzjoni tal-kumpens ghal xi benefikati li setghu saru mill-intimata jew min minnhom, basta li dawn ikunu benefikati veri u permessi mil-ligi, joghgbu ma jawtorizzax l-lokazzjoni ta' l-imsemmi bicca raba favur l-intimata Debono jew min minnhom wara Santa Maria li gejja, tikkundannhom sabiex jizgumbraw mill-istess raba' fiz-zmien qasir u perentorju li jigi lilhom prefiss minn dan il-Bord.

Ra r-Risposta ta' l-intimati fis-sens illi t-talbiet tar-rikorrenti huma infondati fid-dritt u fil-fatt, stante illi fl-ewwel lok, ic-cessjoni tad-drittijiet lokatizzji da parti ta' Rosa Debono lil Carmela Rapa hija permessibbli u ammissibbli ai termini tal-Kap 199 tal-Ligijiet ta' Malta ghaliex Carmela Rapa tigi dixxendenti lineari ta' Rosa Debono illi tigi nannitha.

Illi rigward l-kawzali tal-bdil fid-destinazzjoni tal-fond lokatizzju, din hija allegazzjoni fiergha u immaginarja illi gia giet dedotta mir-rikorenti in gudizzju fl-Avviz fl-ismijiet premessi, Avviz numru 45/91, deciz mill-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) Inferjuri fil-24 ta' Marzu 1998. Id-decizjoni ta' dik il-Qorti ghal dak illi jirrigwarda l-fatti illum tikkostitwixxi gudikat bejn il-partijiet, u ghaldaqstant in kwantu jirrigwarda l-allegazzjonijiet fattwali tar-rikorrenti, l-esponenti qeghdin minn issa jecepixxu r-*res gudicata* kontra t-talbiet tar-rikorrenti.

Salvi risposti ulterjuri fid-dritt u fil-fatt.

Ra d-digriet tas-17 ta' Frar 1999 li bih intlaqghet it-talba ghall-allegazzjoni tal-process fl-istess ismijiet Avviz Nru. 45/91 deciz mill-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex), fil-24 ta' Marzu 1998.

Ra d-digriet tal-21 ta' April 1999 fejn gew nominati bhala membri teknici: l-A.I.C. Frederick Valentino u s-Sur Anthony Mifsud li kellhom jaccedu fuq il-post in kwistjoni u jaghmlu l-konstatazzjonijiet taghhom.

Ra r-relazzjoni ta' l-istess membri teknici datata l-31 ta' Ottubru 1999.

Sema' x-xhieda prodotti.

Ra n-Noti ta' referenzi rispettivi tal-kontendenti.

Ra l-atti l-ohra kollha tar-Rikors, inkluzi l-atti tal-kawza Avviz Nru. 45/91 fuq indikat.

Ikkunsidra:

Illi permezz ta' dan ir-Rikors l-A.I.C. Paul Mercieca qieghed jitlob it-terminazzoni tal-qbiela tar-raba msemmija ghal zewg ragunijiet:

(i) minhabba sullokazzjoni jew cessjoni tal-lokazzjoni mhux awtorizzata; (Art. 4(2)© tal-Kap.199); u

(ii) ghax l-intimata/i ghamlu xogholijiet li bihom bidlu d-destinazzjoni tal-lokazzjoni {Art.4(2)(f)} .

Illi qabel ma jibda jaghmel l-ezami mehtieg sabiex jara jekk l-allegazzjonijiet tar-rikorrent humiex gustifikati, ic-Chairman jehtieglu qabel xejn jinvestiga l-eccezzjoni tar-'res gudicata' imqajma mill-intimati. Huwa minnu illi din il-kwstjoni gia kienet tifforma l-mertu ta' l-Avviz Inferjuri fuq indikat. Imma s-sentenza li nghatat f'dik il-kawza kienet tirrigwarda biss in-nuqqas ta' kompetenza tal-Qorti t'Ghawdex (sede Inferjuri) li tisma l-kaz, meta si tratta minn bicca raba pposseduta bi qbiela. Il-Qorti f'dik l-okkazjoni ma ddecidiet xejn fuq il-mertu u lanqas setghet tiddeciedi, gialdarba iddikjarat ruhha inkompetenti li tiehu konjizzjoni tal-kaz. Ghalhekk din l-eccezzjoni preliminari m'ghandha ebda bazi legali u qeghdha minn issa tigi respinta.

Dwar il-kwistjoni tas-sullokazzjoni jew cessjoni tad-drittijiet lokatizji da parti ta' l-intimata Rosa Debono ghal fuq l-intimati l-ohra, irrizulta illi l-imsemmija Rosa Debono, li mietet fil-mori tas-smiegh ta' dan il-kaz, kienet tigi n-nanna ta' l-intimata Carmela Rapa, u kien ilha ghal zmien twil tirrisjedi maghha u zewgha l-intimat l-iehor Salvatore Rapa, fil-fond li jigi quddiem l-ghalqa 'de quo'. Infatti fil-bidu tas-snin tmenin kienet saret korrispondenza mar-rikorrent sabiex dan jirrikonoxxi lil din Carmela Rapa fil-qbiela minflok nannitha Rosa Debono, li ma kienitx ghada tiflah tahdem ir-raba. Pero' r-rikorrent baqa' jrrifjuta li jaghmel dan, ghaliex kif jidher ukoll mill-ahhar ricevuta rilaxxjata minnu u li kienet tkopri s-snin, 1982, 1983 u 1984, din inharget fuq Rosa Debono; (ara ittri mibghuta mill-Avukat Dr. Carmelo Galea f'isem l-intimati: Dokti. CR.1 u C.R.2 a fol. 41, 42 tal-process u Dok. CA.1 a fol. 39 ta' l-Avviz Nru.45/94).

L-Art. 2 tal-Kap. 199 ifisser illi:

"kerrej" jinkludi kull membru tal-familja li jkun cessjonarju tal-kirja…;
"membru tal-familja" tfisser axxendent lineari, dixxendent lineari…;
"cessjonarju tal-kirja" tinkludi … il-persuna li tkun attwalment tgawdi l-kirja bil-kunsens espress jew tacitu tal-kerrej…".

Huwa evidenti ghalhekk illi l-ligi tippermetti cessjoni tal-qbiela mill-inklwilin ghal dixxendent lineari bhalma ghandna fil-kaz presenti minn-nanna ghan-neputija (tifla tat-tifla taghha); (ara wkoll: "L.Bonnici et v. M. Mizzi Bord/Ghawdex: 14.12.77). Ir-rikorrrent jikkontendi illi l-qbiela giet moghddija fuq l-intimat Salvatore Rapa li ma jigi xejn mill-inkwilina, imma apparti l-fatt illi din l-allegazzjoni ma giet ippruvata mkien, ma jidhirx illi qatt kienet l-intenzjoni tal-legislatur illi jipprojbixxi lir-ragel milli jaghti daqqa t'id lil martu cessjonarja fir-raba mqabbla. Barra minn hekk, in segwitu ghall-mewt ta' l-intimata Rosa

Debono, l-intimata l-ohra Carmela Rapa wirtet il-lokazzjoni ta' din ir-raba bis-sahha tat-testment ta' nannitha in atti Nutar Paul Pisani tal-11 ta' Settembru 1990 (a fol. 27, 28). Ghaldaqstant safejn it-talba tar-rikorrent hija bbazata fuq is-sullokazzjoni jew cessjoni inawtorizzata, din qed tigi michuda.

Jibqa' ghalhekk biss sabiex tigi investigata l-allegazzjoni dwar ix-xogholijiet maghmula mill-intimati fir-raba mqabbla, minghajr il-kunsens tas-sid u li bihom bidlu d-destinazzjoni tal-fond. Il-Qorti ta' l-Appell fil-kawza "G. Magro v. E. Mizzi" (22.1.71), fuq appell minn decizjoni tal-Bord tal-Kera, li kien ittratta raguni simili fil-ligi tal-Kera ta' fondi urbani ghat-terminazzoni tal-kirja, spjegat illi:

".. biex il-ksur ta' patt kontrattwali ta' kiri jaghti lok ghax-xoljiment tal-kuntratt skond il-ligi civili, jew ghall-izgumbrament skond il-ligi specjali, il-ksur irid ikun evidentement ta' xi gravita' apprezzabbli u proporzjonata".

Fil-kaz in ezami jidher illi r-rikorrent qieghed jilmenta mill-kostruzzjoni ta' diversi kmamar f'parti mir-raba mikrija, mill-inalzament tal-hitan li jiccirkondaw l-ghalqa u mill-fatt illi l-intimati Rapa nifdu l-ghalqa mad-dar taghhom, b'tali mod li parti minnha spiccat il-gnien ta' l-istess dar u nfethet apertura ohra li mill-ghalqa tikkonduci ghal raba ohra f'idejn l-intimati (ara pjanta esebita a fol. 29 fejn jidhru sew dawn il-hwejjeg). L-esperti teknici tal-Bord ukoll jikkonfermaw fir-rapport taghhom l-ezistenza ta' dawn ix-xogholijet edilizji u jaghtu deskrizzjoni dettaljata taghhom (ara rapport a fol. 21-23 tal-process).

Irrizulta mill-provi illi din il-bicca raba originarjament kienet giet imqabbla lil Salvatore Debono li kien jigi missier Geraldu Debono, r-ragel ta' l-inimata Rosa Debono. L-istess Rosa Debono tghid fix-xhieda taghha illi fi zmien il-gwerra hija kienet talbitha lis-sinjura Virginia Mercieca, omm ir-rikorrent, sabiex ikunu jistghu irabbu l-bhejjem fiha. Il-familja Debono kienu dik il-habta gia jirrisjedu fid-dar, proprjeta' ta' Virginja Mercieca wkoll, li tigi ezattament quddiem ir-raba in kwistjoni. Geraldu Debono kien jahdem ta' burdnar, imma kien izomm l-annimali wkoll u ghalhekk malli giet f'idejhom din ir-raba bena hemmhekk xi kmamar biex izomm l-annimali fihom. Gara illi in segwitu ghall-mewt tas-sinjura Mercieca, il-proprjeta' tar-raba giet ghand ir-rikorrent, filwaqt illi d-dar messet lil huh Joseph Mercieca. Id-dar xtrawha l-konjugi Rapa u marru jghixu fiha flimkien ma' Rosa Debono, imma r-rikorrent l-ghalqa ma riedx ibieghha.

Ghalkemm ma tantx kien preciz fuq dati, jidher illi r-rikorrent jghid illi skopra b'dawn ix-xogholijet edilizji fl-ghalqa tieghu f'xi zmien wara s-sena 1984 li kienet l-ahhar sena li accetta hlas ta' qbiela. Hu spjega illi kien ilu zmien twil ma jersaq fl-inhawi billi kien ikun imhabbat hafna bix-xoghol tal-Qorti f'Malta. Meta kien ghadu tifel kienu joqghodu fid-dar ta' quddiem l-ghalqa in kwistjoni, li mbaghad inkriet lil ta' Debono sakemm spiccat inxtrat mill-intimati Rapa kif gia

nghad. Jiftakar illi ta' tfal li kienu, kienu jaqbzu c-cint biex jidhlu fl-ghalqa li kien fiha biss xi sigar.

Irrizulta minn kopja ta' att ta' divizjoni ta' l-20 ta' April 1920 li giet esebita mir-rikorrent fl-Avviz 45/94 illi l-ghalqa, li din ir-raba tidher illi tifforma parti minnha, kienet giet deskritta hekk:

"… una sola lenza di terreno in parte di mediocre qualita' ed in parte di cattiva qualita', con roccame scoperto, mucchie di pietra ed in cui sono piantati diversi alberi …" (a fol.79-84).

Zgur ghalhekk illi l-kmamar indikati saru f'xi zmien wara din id-divizjoni. Kif gia ntqal, Rosa Debono qalet illi kien ghamilhom zewgha biex ipoggi l-annimali, ftit wara li r-raba giet f'idejhom. Salvatore Rapa jghid illi huwa kulma ghamel wara li xtara d-dar ta' quddiem l-ghalqa kien illi ghamel xi riparazzjonijiet mehtiega fil-kmamar u biddel it-tisqif taghhom, billi z-zingu li kien hemm qabel qdiem u ghamel minflok l-asbestos. Mill-bqija ma jidhirx illi saru ebda xogholijiet recenti hlief ghaz-zieda ta' zewg filati ohra fuq il-hitan divizorji, msemmja wkoll mill-membri teknici fir-rapport taghhom.

Gara' pero' illi fl-udjenza tat-3 ta' Mejju 2000 quddiem il-Bord, ir-rikorrent li kien qed jixhed biex jaghmel xi kjarifiki fid-deposizzjoni tieghu, gie rinfaccat mill-legali ta' l-intimati bi skrittura ta' transazzjoni raggunta fil-presenza ta' l-istess Avukat fl-24 ta' Marzu 1983 (Dok. CR a fol. 39, 40). Permezz ta' din l-iskrittura il-perit Mercieca minn naha u l-intimata Carmela Rapa, (dakinhar kienet ghadha xebba), kienu lahqu ftehim dwar xi kwistjonijiet li nqalghu bejniethom dwar il-hitan divizorji li jifirdu l-proprjetajiet rispettivi fl-inhawi tal-'Hotba ta' San Gwann' fejn tinsab ir-raba in kwistjoni. F'dik l-iskrittura issir referenza wkoll ghall-pjanta tal-lokal. Ir-rikorrent mistoqsi dwar din l-iskrittura, qal illi huwa ma kienx mar fuq il-post ghax kien imhabbat u halla f'idejn l-A.I.C. Guido Vella. Kopji tal-pjanta relattiva gew esebiti (a fol. 59 u 67), pero' ma jaghtu ebda hjiel dwar xi kien hemm f'dik l-okkazjoni fir-raba 'de quo', billi l-perit illimita ruhu biss ghall-bitha fil-proprjeta' ta' l-intimati fejn kien ser jinbidel il-hajt divizorju. Mistoqsi jekk kienx ra x'kien hemm fir-raba in kwistjoni, il-perit Vella ma gharafx iwiegeb. Din il-pjanta ghalhekk ftit tista' tkun ta' ghajnuna sabiex jigi stabbilit meta setghu saru l-kostruzzjonijiet ndikati.

Ir-rikorrent isostni illi huwa sar jaf bit-tibdiliet minnu lmentati xi zmien wara li kienet saret l-iskrittura msemmija. Zgur illi l-fetha mill-bitha ta' l-intimati ghar-raba tar-rikorrenti saret wara li giet redatta l-pjanta annessa ma' dik l-iskrittura, billi fuq il-pjanta ma hemm ebda indikazzjoni taghha. Hekk ukoll l-ahhar zewg filati fil-hajt periferiku deskritt fil-paragrafu (e) tar-relazzjoni peritali, jidhru li huma recenti. Pero' ma hemm ebda indikazzjoni preciza ta' meta setghet saret l-apertura l-ohra li taghti ghal raba ohra ta' l-intimati fuq in-naha ta' wara. Madankollu, saru meta saru dawn it-tibdiliet, anke jekk mhux bil-kunsens tas-sid, ma jidhirx illi huma tali li jimmeritaw is-sanzjonijiet

tal-ligi, ghax kif intqal fil-kawza "Briffa vs Duca" citata mill-intimati fin-Nota ta' referenzi taghhom, (App.30.6.47 XXXIII.i.181):

"L-iskop tal-ligi li tipprojbixxi lill-inkwilin li jbiddel id-destinazzjoni tal-fond, mhux dak li javvantaggja lis-sid b'mod li jkun jista' japprofitta ruhu minn kull cirkostanza, anke l-izjed zghira u genwina, biex jippriva lill-inkwilin mit-tgawdija tal-haga mikrija".

Certament illi la l-fethiet imsemmija u lanqas iz-zewg filati zejda fuq il-hajt ma bidlu d-destinazzjoni tal-fond mikri, u dawn jistghu facilment jigu rimedjati fi tmiem il-kirja.

Ghar-rigward imbaghad tat-tlett ikmamar li hemm fl-ghalqa, nafu fic-cert illi ma kienux jezistu meta saret id-divizjoni fuq imsemmija. Skond Rosa Debono dan ir-raba kien intalab lill-omm ir-rikorrent appuntu biex ikunu jistghu irabbu l-annimali fih, u ghalhekk kienu inbnew dawk il-kmamar. Din ix-xhieda ma giet kontradetta bl-ebda mod. Li seta' sar recentement mill-intimati kien biss riparazzjonijiet ta' l-istess kmamar. F'tali cirkostanzi c-Chairman ma jistghax jghid illi huwa konvint fil-grad ta' certezza mehtieg mil-ligi, illi r-rikorrent baqa' ghal kollox fil-ghama dwar dawn ix-xogholijiet edilizji li kienu saru fir-raba 'de quo' ghal dawn is-snin kollha, sakemm irrifjuta li jaccetta aktar hlas ta' qbiela wara s-sena 1984.

Jibqa' biss sabiex jigi kkunsidrat jekk l-allegazzjoni li parti mir-raba giet konvertita fi gnien jikkostitwix il-bdil tad-destinazzjoni tal-fond kontemplat mil-ligi. Huwa minnu illi l-periti sabu bosta sigar tal-frott fir-raba in kwistjoni, imma l-parti l-kbira xorta baqghet ghalqa ikkoltivata. Irrizulta mill-kuntratt ta' divizjoni gia citat, illi sigar tal-frott gia kien hemm fir-raba, u kull ma setghu ghamlu l-intimati huwa li bidlu dawk li sadanittant kienu mietu u forsi ziedu xi ftit ohra maghhom, imma b'daqshekk ma sar ebda bdil sostanzjali fin-natura tal-fond lokat. Ghalhekk dan lanqas ma jista' jinghad li jikkostitwixxi l-hsara jew nuqqas ta' tharis tal-kundizzjonijiet tal-kirja kontemplati fl-Art. 4(2)(f) tal-Kap. 199.

Ghal dawn il-motivi, billi l-anqas din ir-raguni ghaliex is-sid jista' jitlob it-terminazzjoni tal-qbiela u r-ripresa tal-pussess tar-raba mikrija ma giet sodisfacentement ippruvata, jichad it-talba bl-ispejjez kontra r-rikorrent.

(ft.) Paul Coppini
Magistrat

(ft.) Maureen Xuereb
Deputat Registratur

Vera kopja

Ghar-Registratur